

ŽIVOT V RANEJ CIRKVI (Sk 2–5)

TEXTY NA TENTO TÝŽDEŇ

Skutky 2,42–47; 3,1–26; 4,1–37; 5,1–42

ZÁKLADNÝ TEXT

⁴⁶Deň čo deň spoločne zotrvali v chráme, po domoch lámali chlieb a spoločne jedávali pokrm s radosťou a úprimným srdcom. ⁴⁷Chválili Boha a tešili sa priazni celého ľudu. A Pán deň čo deň pridával k ich spoločenstvu tých, čo povolával na spásu. (Sk 2,46.47)

Vedomie naliehavosti nemohlo byť v ranej cirkvi silnejšie. Ježišova odpoveď na otázku súvisiacu s obnovou kráľovstva nepriniesla síce žiadny konkrétny časový údaj (Sk 1,6–8), ale mohla byť pochopená tak, že všetko závisí od príchodu Ducha a završenia poslania, ktorým Pán poveril svojich učeníkov. Keď teda prišli Turíce, prví veriaci mali pocit, že sa všetko naplňa – prijali Ducha a zvestovali evanjelium celému svetu. Niežeby apoštoli opustili Jeruzalem a vydali sa do sveta, ale svet prišiel za nimi (Sk 2,5–11).

Jedným z dôležitých znakov bolo, že raná cirkev sa veľmi rýchlo odpútala od pozemských statkov. Učeníci si uvedomovali krátkosť času, preto predávali svoj majetok a úplne sa oddali skúmaniu Písma a prežívaniu vzájomného spoločenstva. Zároveň vydávali svedectvo o Ježišovi – hoci zatiaľ len v Jeruzaleme. Spoločné prežívanie viery sa rozrástlo aj na vzájomnú starostlivosť o potreby druhých – najmä chudobných. Čoskoro sa však objavili nečakané problémy, ktoré mohli spôsobiť v cirkvi rozkol. Vďaka Božiemu zásahu sa podarilo zachovať ohrozenú jednotu cirkvi. V tom čase sa učeníci začali stretávať aj s prvými prejavmi nepriateľstva a odporu. Ale aj uprostred týchto problémov zostávala ich viera neochvejná.

V našej lekcií sa preto tento týždeň pozrieme na ono úvodné obdobie existencie kresťanskej cirkvi, na jej praktický život, vzťahy a službu.

UČENIE A SPOLOČENSTVO

⁴⁴Všetci, čo uverili, boli pospolu a mali všetko spoločné. ⁴⁵Predávali svoje pozemky a majetky a rozdeľovali z toho všetkým podľa toho, koľko kto potreboval. (Sk 2,44.45)

³²Množstvo tých, čo uverili, bolo jedno srdce a duša a nikto nepokladal za svoje nič z toho, čo mu patrilo, ale všetko mali spoločné. ... ³⁴Nikto... medzi nimi netrpel biedou, pretože všetci, čo mali polia a domy, ich predávali a čo za ne utržili, prinášali ³⁵a kladli k nohám apoštolov a každý dostal podľa toho, koľko potreboval. (Sk 4,32.34.35)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Po opise udalostí spojených so zoslaním Ducha na Turíce sa Lukáš vo svojom rozprávaní sústredil na charakteristiku vnútorného života cirkvi v Jeruzaleme: „Neustále sa venovali učeniu apoštolov, bratskému spoločenstvu, lámaniu chleba a modlitbám.“ (Sk 2,42) Zdá sa, že tieto štyri činnosti sa dajú rozdeliť na učenie a spoločenstvo. Podľa verša 2,46 sa učenie uskutočňovalo predovšetkým v chráme a vzájomné spoločenstvo hlavne v súkromných domoch. Chrámové nádvorie bolo obkolesené krytým stĺporadím, v ktorého priestoroch sa často odohrávalo rabínske vyučovanie. Veriaci sa venovali učeniu apoštolov. To naznačuje, že dar Ducha ich nevedol len k akémusi nekonkrétnemu rozjímaniu, ale k intenzívnemu štúdiu pod vedením apoštolov. Vierohodnosť učenia apoštolov dokazovali zázraky a znamenia, ktoré sa diali prostredníctvom nich (Sk 2,43).

Duchovné spoločenstvo bolo ďalším rozlišovacím znakom zbožnosti raného kresťanstva. Veriaci prežívali spoločný čas nielen v chráme, ale aj vo svojich domovoch, kde spoločne jedli, slávili večeru Pánovu a modlili sa (Sk 2,42.46). Aj prostredníctvom každodenného spoločenstva a oslavy Boha kresťania vyjadrovali svoju nádej v skorý Ježišov návrat, ktorý mal nielen ustanoviť sľúbené Božie kráľovstvo, ale aj obnoviť Ježišovo spoločenstvo s učeníkmi (Mat 26,29). Stretávanie sa v domoch učeníkov zohrávalo v živote ranej cirkvi kľúčovú úlohu. A hoci veriaci sa naďalej zúčastňovali na obradoch v chráme (Sk 3,1) a soboty trávili podľa všetkého v synagógach so svojimi židovskými spoluveriacimi (porovnaj napríklad s Jak 2,2), všetko podstatné týkajúce sa zbožnosti kresťanov sa odohrávalo v ich domovoch.

Prečítaj si text Sk 2,44.45 a 4,34.35. Čo tvorilo podstatu spoločného prežívania viery prvých kresťanov? V čom spočíva podobnosť a v čom sú rozdiely v porovnaní s prežívaním viery vo vašom spoločenstve?

Učeníci sa vo viere v blízky koniec rozhodli, že ich „súkromné vlastníctvo“ nie je až také dôležité. Z kontextu sa nezdá, že by sa svojho majetku úplne „zbavili“, no nepovažovali ho už za niečo, čo je len ich vlastné (Sk 4,32), ale za prostriedok, ktorým môžu slúžiť ostatným. Preto považovali za správne vnímať svoje materiálne bohatstvo ako spoločné. Nemali sa prečo obávať zajtrajška, veď samotný Mesiáš sa vo svojom kráľovstve postará o ich potreby (Luk 22,29.30). „Spoločné vlastníctvo“ im pomáhalo prežívať hlbšie vedomie jednoty. Okrem toho sa takýto postoj stal úžasným príkladom kresťanskej štedrosti.

APLIKÁCIA

- Ako sa prejavuje tvoja štedrosť vo vzťahu k ľuďom, ktorých ti do cesty zoslal Boh?

PODSTATA EVANJELIA

¹²Ked' to Peter videl, prihovoricel sa ľuďom: Muži Izraela, čo sa tomu čudujete? Prečo hľadáte na nás, akoby sme vlastnou mocou alebo zbožnosťou urobili, že tento človek chodí? ¹³Boh Abraháma, Izáka a Jáкова, Boh našich otcov oslávil svojho Služobníka, Ježiša, ktorého ste vy vydali a zriekli sa ho pred Pilátom, hoci on prikázal prepustiť ho. ¹⁴Vy ste sa zriekli Svätého a Spravodlivého a vyžiadali ste si vraha, aby vám ho omilostil, ¹⁵a Pôvodcu života ste zabili. Boh ho však vzkriesil z mŕtvych a my sme toho svedkami. (Sk 3,12–15)

V Skutkoch 3,1 čítame o tom, ako Peter a Ján prichádzajú o tretej popoludní do chrámu na modlitby. Okrem iného to naznačuje, že minimálne na začiatku mala kresťanská viera ešte stále židovský charakter. Apoštolovia teda nechodili do chrámu len vyučovať alebo viesť ľudí ku Kristovi. Peter a Ján boli Židia, a preto boli stále oddaní židovským náboženským tradíciám (pozri aj Sk 20,16; 21,17–26). Pri tejto konkrétnej príležitosti vykonal ohromujúci zázrak (Sk 3,1–10), ktorý dal Petrovi opäť možnosť kázať evanjelium.

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Prečítaj si text Sk 3,12–26. Ktoré z Petrových myšlienok považuješ za najdôležitejšie? Prečo? V čom boli aktuálne pre jeho poslucháčov? V čom sú aktuálne pre dnešok?

Kázania ranokresťanskej cirkvi charakterizovalo päť základných myšlienok: Ježiš bol trpiaci Mesiáš (Sk 3,18); Boh ho vzkriesil (Sk 3,15); Ježiš bol oslávený v nebesiach (Sk 3,13); Ježiš príde znova (Sk 3,20) a dôležitosť pokánia a obrátenia v súvislosti s odpustením hriechov (Sk 3,19).

Apoštolovia sa stále nachádzali v židovskej kultúre. Ľudia, ktorým kázali, nemuseli meniť „náboženstvo“, len sa upriamili na posolstvo „novej zmluvy“. Ako súčasť Božieho ľudu mali prijať Mesiáša a prežiť znovuzrodenie, ktoré nasleduje po skutočnom prijatí Ježiša.

Hoci dnes sa naše zvestovanie evanjelia odohráva v inom spoločenskom a kultúrnom kontexte, jeho podstata je stále rovnaká: Kristus zomrel za naše hriechy, bol vzkriesený a príde znova. Znamená to, že naša záchrana spočíva v ňom. Dokonca aj v kontexte posolstva troch anjelov zo Zjavenia 14 musí byť centrom nášho zvestovania Ježiš Kristus – ukrižovaný, vzkriesený a prichádzajúci.

„Zo všetkých, ktorí sa hlásia ku kresťanstvu, by mali práve adventisti siedmeho dňa najviac vyvyšovať Krista pred svetom. Hlásanie posolstva tretieho anjela nás vedie k predstaveniu pravdy o sobote. Spolu s ostatnými pravdami máme hlásať aj túto pravdu. Ale nesmieme pritom opomenúť to najdôležitejšie a najkrajšie – Ježiša Krista. Práve na Kristovom kríži sa stretli milosť a pravda; a spravodlivosť a pokoj sa pobozkali. Hriešnik sa potrebuje vždy znova pozrieť na Golgotu a s úprimnou vierou dieťaťa musí dôverovať Spasiteľovým skutkom, musí prijať Jeho spravodlivosť a uveriť v jeho milosť.“ (GW 156–157)

- **Ako by si vysvetlil podstatu evanjelia človeku, pre ktorého je náboženstvo len „ópiom ľudstva“? Aké praktické dôsledky má pre človeka skutočnosť, že mu bolo odpustené?**

APLIKÁCIA

RAST ODPORU

⁹Kedže nás dnes vyšetrujete pre dobrý skutok na chorom človeku a pýtate sa, ako bol zachránený, ¹⁰nech je to teda známe vám aj celému izraelskému ľudu: V mene Ježiša Krista Nazaretského, ktorého ste vy ukrižovali a ktorého Boh vzkriesil z mŕtvych! Vďaka nemu stojí tento človek tu pred vašimi očami zdravý. ¹¹On je ten kameň, ktorý ste vy, stavitelia, zavrhlí a stal sa uholným kameňom. ¹²A v nikom inom niet spásy, lebo pod nebom niet iného mena, daného ľuďom, v ktorom by sme mali byť spasení. (Sk 4,9–12)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Netrvalo dlho a u niektorých náboženských predstaviteľov v Jeruzaleme vzbudil rast cirkvi nevôľu a nepriateľstvo. Hlavnú zodpovednosť za chrám v Jeruzaleme mal veľkňaz a jeho spolupracovníci, z ktorých väčšina patrila do skupiny saducejov. Veľkňaz okrem iného predsedal židovskej veľrade – sanhedrinu, kde mali väčšinu práve saduceji. Saduceji neverili vo vzkriesenie, preto ich nesmierne znepokojovalo Petrovo a Jánovo učenie o tom, že Ježiš vstal z mŕtvych. Chrámová stráž ich teda zatkla a posadila na noc do väzby. Nasledujúci deň mali byť predvedení pred veľradu (Sk 4,1–7).

Prečítaj si Sk 4,1–18. Ako rozumieš Petrovej odpovedi na otázku: „Akou mocou alebo v akom mene ste to urobili?“ Prečo je otázka autority (lebo o ňu tu ide) v náboženskom živote taká dôležitá? V čom a prečo sa podľa teba členovia veľrady cítili ohrození?

Spochybnenie autority, ktoré vzniesli židovskí náboženskí predstavitelia, naznačuje obavu o vlastnú moc. Peter vyhlásil nielen to, že zázrak uzdravenia vykonal v Ježišovom mene, ale pridal aj myšlienku o tom, že len Ježiš je zdrojom spásy. Apoštolovia síce stáli pred najvyššími židovskými predstaviteľmi, ale uvedomovali si, že sú v službe oveľa vyššej autority. Peter a Ján boli obyčajní, neštudovaní galilejskí rybári, preto ich prekvapivá odvaha a výrečnosť bili do očí. A hoci si to náboženskí vodcovia neuvedomovali, apoštoli boli naplnení Svätým Duchom – presne tak ako to Ježiš predpovedal (pozri Mat 10,16–20). Kedže aj uzdravený muž bol prítomný na vypočúvaní apoštolov, zázrak uzdravenia nemohol nikto spochybniť. Predstavitelia veľrady však apoštolom prikázali, aby o Ježišovi prestali hovoriť a učiť. Posolstva o Ježišovi sa totiž báli rovnako ako rastúcej obľúbenosti nového hnutia. Neschopnosť a neochota náležite posúdiť všetky dôkazy a svedectvá viedla predstaviteľov veľrady k tomu, že ich pri rozhodovaní ovládli predsudky a snaha o vlastnú ochranu. Petrove a Jánove záverečné slová patria medzi skutočne drahokamy knihy Skutky: „¹⁹Posúďte sami, či je pred Bohom spravodlivé viac poslúchať vás ako Boha. ²⁰My nemôžeme nehovoriť o tom, čo sme videli a počuli.“ (Sk 4,19,20)

APLIKÁCIA

■ **Prečo je túžba po moci nebezpečná – nech už uvažujeme o akejkoľvek úrovni alebo o akomkoľvek kontexte? Prečo sa práve v duchovnom živote tak často zneužíva otázka autority? Ako je možné zabrániť, aby sme podľahli lákaniu moci?**

BARNABÁŠ VERZUS ANANIÁŠ A ZAFIRA

³⁴Nikto totiž medzi nimi netrpel biedou, pretože všetci, čo mali polia a domy, ich predávali a čo za ne utržili, prinášali ³⁵a kladli k nohám apoštolov a každý dostal podľa toho, koľko potreboval. ³⁶Aj Jozef, ktorému apoštoli dali prídanie Barnabáš, čo v preklade znamená syn útechy, levita, rodák z Cypru, ³⁷mal rolu, predal ju, priniesol peniaze a položil ich k nohám apoštolov. (Sk 4,34–37)

³Peter mu povedal: Ananiáš! Prečo ti satan naplnil srdce, aby si klamal Duchu Svätému a odložil si si z peňazí za predané pole? ⁴Nebolo vari tvoje, kým si ho mal? ⁵A keď si ho už predal, nemohol si s peniazmi zaň voľne nakladať? Ako si sa mohol rozhodnúť pre takúto vec? Neklamal si ľuďom, ale Bohu. ⁶Keď Ananiáš počul tieto slová, padol a naposledy vydýchol. A všetkých, čo to počuli, sa zmocnil veľký strach. (Sk 5,3–5)

Raná cirkev nebola charakteristická len misiou či nadprirodzenými prejavmi Ducha. Jedným z jej výrazných znakov bolo vytváranie akýchsi spoločných „fondov“ alebo zásob, z ktorých mali potom úžitok všetci členovia cirkvi. Nešlo o povinnosť ani o formálnu podmienku členstva. Napriek tomu nachádzame niekoľko príkladov veľkorysej štedrosti, ktoré inšpirovali celé spoločenstvo. Jedným z takýchto ľudí bol aj Barnabáš (Sk 4,36.37), ktorému patrí významné miesto aj v ďalšom formovaní cirkvi a naplňaní jej poslania.

Písmo však prináša aj negatívne príklady, ktoré ohrozovali jednotu cirkvi zvnútra – a to práve vtedy, keď sa objavili prvé útoky zvonka.

Prečítaj si text Skutky 5,1–11. Prečo bolo podľa teba konanie Ananiáša a Zafiry nebezpečné? Považuješ trest, ktorý ich stihol, za primeraný? Vysvetli svoju odpoveď.

Hoci Lukáš neprináša všetky detaily, je zrejmé, že základnou chybou Ananiáša a Zafiry nebolo rozhodnutie nechať si časť utržených peňazí, ktoré boli tak či tak ich. Ich hriechom bola snaha oklamať, podviesť celé spoločenstvo. Z ich strany nešlo o následok náhodného činu alebo spontánneho uvažovania. Ich konanie bolo plánované a išlo o jasnú snahu „pokúšať Pánovho Ducha“ (Sk 5,9). Ich povinnosťou nebolo predáť svoj majetok a všetky peniaze odovzdať apoštolom (cirkvi). Mali právo nechať si z utrženého majetku akúkoľvek čiastku. Keď sa však rozhodli pre takýto čin, mohli konať vo vlastnom záujme (nechať si časť peňazí na iné výdaje alebo jednoducho „na horšie časy“). Je však pravdepodobné, že sa svojím konaním snažili získať vplyv medzi ostatnými veriacimi alebo ich obdiv za obdivuhodnú štedrosť.

Práve táto posledná možnosť (získať vplyv a obdiv) nám môže pomôcť pochopiť, prečo ich Boh potrestal tak tvrdo. Spoločný (komunálny) život cirkvi vychádzal z presvedčenia, že Ježiš sa čoskoro vráti. Ale skutok, ktorého sa Ananiáš a Zafira dopustili hneď pri vzniku cirkvi, mohol znevážiť dôležitosť vernosti Bohu. Bol by to zlý príklad pre ostatných veriacich. Snáď len pre stručnosť príbehu sa z Písma nedozvedáme o žiadnej príležitosti na pokánie, ako to bolo v prípade Zafiry (Sk 5,8).

Skutok (a uvažovanie) Ananiáša a Zafiry bol hriechom. Hriech je v Božích očiach veľmi vážnou záležitosťou (Ezech 18,20; Rim 6,23) – a to aj napriek tomu, že Boh ho netrestá vždy okamžite. Boh často trest odkladá, je trpezlivý a zhovievavý. To by malo byť pre nás neustálym pripomenutím, že Boh je nesmierne milostivý (2Pet 3,9).

■ **Prečo by sme mali byť opatrní a nepokúšať Božiu milosť, ako to bolo v prípade Ananiáša a Zafiry?**

**OSOBNÉ
ŠTÚDIUM**

APLIKÁCIA

ĎALŠIE ZATKNUTIE

³⁴Vtedy vo veľrade vstal istý farizej menom Gamaliel, učiteľ zákona, ktorého si vážil celý národ, a rozkázal vyvieť tých ľudí na chvíľu von. ³⁵Potom im povedal: Muži Izraela! Dobré si rozmyslite, čo chcete urobiť s týmito ľuďmi. ³⁶Veď prednedávnom povstal Teudas a hovoril o sebe, že je niekým výnimočným. Pridalo sa k nemu asi štyristo ľudí, no keď ho zabili, všetci, čo mu uverili, sa rozpáchli a nikto z nich neostal. ... ³⁸Preto vám hovorím: Nechajte týchto ľudí a prepustite ich, lebo ak tento zámer a toto dielo pochádza od ľudí, rozpadne sa, ³⁹no ak je od Boha, nebudete ich môcť vyhubiť; aby sa neukázalo, že bojujete aj proti Bohu. Tak sa mu dali presvedčiť. (Sk 5,34–39)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Tak ako mohol prostredníctvom apoštolov prísť Boží súd za hriech – ako to bolo v prípade Ananiáša a Zafiry, mohla prostredníctvom nich prísť Božia milosť na hriešnikov. Ich mocná služba uzdravovania (Sk 5,12–16) bola presvedčivým dôkazom, že prostredníctvom nich koná Boží Duch. Pozoruhodná bola viera ľudí v to, že na uzdravenie stačí aj dotyk Petrovho tieňa. Paralelu môžeme vidieť v evanjeliách u ženy, ktorá uverila, že ju uzdraví dotyk lemu Ježišových šiat (Luk 8,43.44). Lukáš v Skutkoch nehovorí, že by Petrov tieň mal uzdravujúcu moc, ale že ľudia tomu verili. A hoci išlo o poveru, Boh aj tak udeľoval svoju milosť.

Čím viac však boli apoštoli naplnení Duchom a čím viac zázrakov a znamení sa dialo, tým viac boli náboženský vodcovia naplnení závišťou. To ich viedlo k ďalšiemu zatknutiu apoštolov (Sk 5,17.18). Keď sa im však vďaka Pánovmu anjeliu podarilo z väzenia zázračne uniknúť (Sk 5,19–24), Peter predniesol veľmi mocnú obhajobu, v ktorej vyhlásil: „Boha treba poslúchať viac ako ľudí“ (Luk 5,29). Až vtedy začali niektorí z vodcov národa pripúšťať možnosť, že môže ísť o nadprirodzené pôsobenie.

Prečítaj si text Sk 5,34–39. Aké vlastnosti mal podľa teba Gamaliel? Prečo bol jeho postoj dôležitý?

Povedali sme už, že vo veľrade mali väčšinu saduceji. Okrem nich mala vo veľrade svoj vplyv aj malá skupina farizejov. Gamaliel bol farizej a učiteľ zákona. Židia si ho natoľko vážili, že sa stal známy ako „Rabban“ („náš učiteľ“), na rozdiel od jednoduchého „Rabbi“ („môj učiteľ“). Saul (neskôr apoštol Pavol) bol jedným z jeho učeníkov (Sk 22,3).

Gamaliel vo svojej reči veľrade pripomenul dvoch vzbúrencov z nedávnej histórie, ktorí tiež pritiahli mnoho ľudí a spôsobili nepokoje. Keď však týchto vodcov zabili, ich nasledovníci sa rozpáchli. Na základe týchto príkladov prišiel s myšlienkou, že ak má hnutie Kristových nasledovníkov ľudský pôvod, čoskoro zapadne prachom. Ak by však išlo o hnutie vedené Bohom – ako to tvrdili apoštoli – potom by nebolo múdre stavať sa proti nemu. Apoštolov preto dali zbičovať a zakázali im hovoriť o Ježišovi.

APLIKÁCIA

- Čo sa z Gamalielovho príkladu môžeš naučiť o dôležitosti a potrebe dobrej rady? Ako sa môžeš naučiť byť otvorenejší radám, aj keď v nich možno zaznieva to, čo práve nechceš počuť?

PODNETY NA ZAMYSLENIE

„Sme správcami, ktorým bolo zverené, aby sa v Pánovej neprítomnosti starali o jeho ľud, ktorému prišiel slúžiť na tento svet. Vrátil sa do nebies a nám dal zodpovednosť. Očakáva, že budeme bdieť a čakať na jeho návrat. Verne spravujeme to, čo sme dostali na starosť, aby keď náhle príde, nenašiel nás spať.“ (8T 37)

„Ľudia by si mali uvedomiť svätosť sľubov a záväzkov, ktoré dávajú Bohu. Tieto záväzky vo všeobecnosti nevnímajú tak vážne ako napríklad dlžobné úpisy či povinnosť splácať úver. Je však sľub menej dôležitý a záväzný len preto, že sme ho dali Bohu? Len preto, že mu chýbajú odborné termíny a nie je vymáhateľný súdmi, môže vari kresťan ignorovať povinnosti, ku ktorým sa zaviazal? Žiadna zmenka, žiadna zákonná povinnosť nie je záväznejšia než sľub týkajúci sa Božích vecí.“ (6BC 1056)

NÁMETY NA SPOLOČNÉ UVAŽOVANIE

1. Ježiš zanechal učeníkom – okrem iného – dva bezprostredné odkazy: očakávať na jeho skorý príchod a konať misiu v celom svete. Ako by to malo ovplyvniť naše poslanie a povolanie kázať evanjelium celému svetu?
2. Ktosi povedal: „Mali by sme byť pripravení, ako keby sa mal Ježiš vrátiť dnes, ale mali by sme pokračovať v práci (v misii cirkvi), ako keby mal prísť o ďalších sto rokov.“ Aká múdrosť sa nachádza v tejto myšlienke? Ako ju môžeme aplikovať do nášho života a do nášho povolania?
3. Prečo musia byť Ježišov život, jeho smrť, vzkriesenie a návrat hlavným posolstvom nášho zvestovania? Aký zmysel by malo naše kázanie, ak by nehovorilo o spomínaných udalostiach? Vysvetlite svoje postoje.
4. Príbeh o Ananiášovi a Zafire nás okrem iného učí, že nie sme schopní vidieť do srdca druhého človeka. Nevidíme nielen to zlé, ale často ani to dobré. Čo sa z toho môžeme naučiť? Prečo je toto poznanie dôležité? Poznáte nejakých súčasných „Gamalielov“? Ste azda vy v pozícii, keď môžete zohrať podobnú rolu pre iných? Hovorte spolu o tom, ako vám pomohlo prijatie dobrej rady alebo ako niekomu inému pomohla vaša dobrá rada. Čo sa z toho môžeme naučiť?